

* člen IASP

* člen EFIC

Slovenská spoločnosť pre štúdium a liečbu bolesti

Predseda:

MUDr. Marta Kulichová, CSc.
ACHB-KAIM, MFN
Kollárova 2, 03659, Martin
Tel: 0842 / 4203 850, 4135 001
Fax: 0842 / 4134 157
E-mail:
vyskoc @sco.medicalh.sk

Výbor SSŠLB:

MUDr. Darina Hasárová
MUDr. Stanislav Fabuš
MUDr. Igor Martuliak
MUDr. Ľubomíra Nemčíková
MUDr. Ján Štefan
MUDr. Zuzana Turčániová

Redakčná rada:

šéfredaktor:

MUDr. Igor Martuliak
členovia redakčnej rady:
MUDr. Darina Hasárová
MUDr. Dušan Broďáni

Adresa redakcie:

MUDr. Igor Martuliak
Centrum bolesti
NsP F.D.Roosevelta
Banská Bystrica, 975 17
tel.:088/441 2179
E-mail: picubb@psgnetbb.sk
(subject označiť: Martuliak)

Z obsahu:

- príhovor predsedníčky
- činnosť výboru
- hospodárske výsledky
- informácia o 8. dialógoch
- Letné stretnutie algeziológov
- voľby do výboru SSŠLB
- spravodajstvo z EFIC
- Kto sme?
- zo zahraničnej tlače
- informácie o odborných akciách

1. Príhovor predsedníčky.

Milí priatelia,

Prihováram sa Vám pred zahájením dovolenkového obdobia a to by spolu s krásnym slnečným počasím, ktoré tohto roku prišlo tak včas, malo byť zárukou pohody a dobrej nálady. Kondicionál signalizuje, že to nie je „to pravé orechové“ a možno aj na Vás padá určitá bezútešnosť či neistota. Povedané slovníkom anglickej kráľovnej: situácia v našom zdravotníctve a teda ani naša algeziologická prax nie je vôbec potešujúca.

Vždy je však potrebné hľadať niečo pozitívne, preto aj ja obrátim Vašu pozornosť týmto smerom. Tohtoročné medzinárodné podujatia by Vám mohli priniesť nové poznatky, rozšíriť obzor, ponúknuť cieľ alebo poskytnúť priestor stretnúť sa s priateľmi. Či to už bude 3.kongres EFICu, ktorý sa koná v krásnom prostredí francúzskej riviéry v Nice 26.-29.septembra alebo následne II. Česko-Slovenské dialógy o bolesti v nemenej krásnom prostredí Rožnova pod Radhoštěm, ktoré budú 19. - 21. októbra. V prípade Vašej aktívnej účasti na niektorom z týchto podujatí a potrebe sponzorstva, sa Vám Výbor odbornej spoločnosti pokúsi nájsť pomoc.

Prezident EFICu profesor David Niv zahájil rozsiahlu iniciatívu a postúpil na pripomienkovanie projekt „Európa proti bolesti“. Takže logo z kongresov EFICu sa má premeniť na plánovanú aktivitu všetkých zdravotníkov v Európe. Dokument obsahuje návrh na spoluprácu s Európskym parlamentom, zainteresovanie vlád členských krajín, návrh syllabov edukácie pre študentov a lekárov, návrh osvetovej činnosti pre laickú verejnosť, zainteresovanie odborných lekárskejších spoločností a organizovaných spoločností pacientov s ohľadom na Chartu ľudských práv.

Z domácich noviniek je potešujúca informácia MUDr.Stanislava Fabuša, že na MZ SR je v záverečnom štádiu schvaľovania Koncepcia paliatívnej a hospicovej starostlivosti. Dúfajme, že po zverejnení, ju bude možné aj naplniť a nepostihnú ju prekážky kladené realizácii Koncepcie algeziológie.

Prajem Vám príjemnú dovolenku, aby ste načerpali veľa nových síl a teším sa, že sa všetci stretneme 8.-9.septembra v Košiciach na 8.Slovenských dialógoch o bolesti.

Marta Kulichová

2. Činnosť výboru.

Výbor SSŠLB sa v tomto roku zišiel jedenkrát, dňa 7.4.2000 v Martine. Riešili sa viaceré problémy: *aktuálna situácia v budovaní špecializačného odboru algeziológia, *kontakt s vedením zdravotných poisťovní, *informácie z EFIC a IASP, *príprava nového čísla Spravodaja, *vzťah našej Spoločnosti k Akupunktúrnej spoločnosti (i v rámci SLK), *správa o l.kole voľieb do výboru SSŠLB, *odsúhlasenie odmeny pre organizátorov odborných akcií SSŠLB, *kritériá poskytovania garancie pracoviskám bolesti i členom SSŠLB, *program letného stretnutia algeziológov, *program 8. Slovenských dialógov o bolesti. O niektorých bodoch zasadania výboru SSŠLB píšeme ďalej podrobnejšie. Najbližšie zasadanie Výboru SSŠLB bude dňa 1.7. 2000 v Bystrej.

3. Hospodárske výsledky Spoločnosti.

Podľa správy tajomníčky SSŠLB Dr. Turčániovej na ostatnom zasadnutí Výboru spoločnosti SSŠLB za minulý rok realizovali zisk vo výške 135 873,- SK. Podrobná finančná správa ešte zatiaľ nie je k dispozícii. Hlavnou mierou na tomto výbornom hospodárskom výsledku sa podieľali 7. Slovenské dialógy o bolesti poriadané nitrianskymi organizátormi. Okrem vynikajúcej organizačnej práce tiež k tomu prispelo i zavedenie opatrení na finančné hospodárenie pri poriadaní kongresov. Nakoľko boli tieto opatrenia účinné, budú záväzné i pri organizovaní všetkých ďalších odborných akcií, poriadanych pod hlavičkou SSŠLB. Keďže by bolo dobré, aby sme algeziologických seminárov a kongresov usporadúvali čím viac, pre stimulovanie organizátorov týchto akcií sme na výbore odsúhlasili všeobecne akceptované pravidlo. Z každej odbornej akcie by ako odmena 10% zisku pripadlo organizačnému štábu a z toho doporučujeme 50% hlavnému organizátorovi akcie. Takto budú títo ľudia aspoň čiastočne odmenení za svoju neľahkú entuziastickú prácu v ich poriadaní. Táto zásada by mohla tiež stimulovať viacerých kolegov z pracovísk bolesti k väčšej aktivite pri organizovaní lokálnych, ale aj krajských či celoslovenských seminárov a kongresov.

SOLVAY
PHARMA

OFICIÁLNY SPONZOR SSŠLB

4. Informácia o 8. Slovenských dialógoch o bolesti.

S ostatným Spravodajom SSŠLB ste dostali aj prvú pozvánku na 8. Slovenské dialógy o bolesti do Košíc. Nosnou témou odborného programu je viscerálna bolesť. 4 vyžiadané prednášky budú venované 1. Patofyziológii bolesti – pozvaný je Doc MUDr. Bernadič z LF UK Bratislava, 2. Sy. viscerálnej bolesti hrudníka a epigastria – pripraví Dr. Kulichová, 3. Sy viscerálnej bolesti mezo- a hypogastria – pripraví Dr. Nemčíková, 4. Špecifikám liečby viscerálnej bolesti – pripraví Dr. Hasarová.

K tejto problematike bude nasledovať diskusia. Vhodné by boli osobné skúsenosti a kazuistiky. Diskusné príspevky v trvaní 5 minút a prihlášky prednášok z paliatívnej medicíny je potrebné zaslať organizačnému výboru resp. Dr. Šujanovej do konca júna, aby bolo možné urobiť časový rozvrh programu. V mene Výboru SSŠLB aj organizačného výboru 8. Slovenských dialógov o bolesti Vás všetkých do Košíc pozývam. Dr. Hasarová.

5. Letné stretnutie algeziológov.

Po oznámení termínu nášho tradične hojne navštevovaného Letného stretnutia algeziológov sa už začali prihlasovať kolegovia zo všetkých kútov Slovenska. Zatiaľ je prihlásených asi 18 ľudí, čakáme ešte ďalšie prihlášky. Termín sa nemení: 30. jún až 2. júl v obci Bystrá pri Táloch – okres Brezno (Chata IPS). Ešte si raz dovolíme zopakovať, aby sa z každého pracoviska bolesti na tejto akcii zúčastnil aspoň jeden zástupca a členovia výboru majú účasť povinnú!

Niektorí kolegovia majú záujem prísť aj s rodinami, zatiaľ však nevieme povedať, koľko miest na spanie nám ostane voľných. Toto budeme vedieť tak asi týždeň pred akciou, tak že, ako sme avizovali, zavolajte Dr. Martuliakovi (088/441 2179) okolo 26. júna. Pozvánky s programom pošleme (okolo 20.6.) všetkým členom výboru (bude tu aj schôdza výboru!) a na každé pracovisko, ako aj iným prihláseným kolegom. Akceptujeme len písomné prihlášky (aj e-mailom). Predbežný program stretnutia sme uverejnili v minulom Spravodaji, teraz by som len upresnil program odbornej časti na sobotné dopoludnie. Témy sú nasledovné: 1. štandardné vyšetrovacie postupy na algeziologickom pracovisku (Dr. Kulichová), 2. informácie z kontaktu so zdravotnými poisťovňami (Dr. Nemčíková), 3. podmienky garantovania pracovísk a pracovníkov v algeziológii (Dr. Martuliak), 4. tvorba databázy SSŠLB (Dr. Martuliak). Podmienky účasti ostávajú ako boli uvedené v minulom čísle Spravodaja, teda účastníci si hradia na akcii iba ubytovanie (200 Sk/noc), sponzorský bude hradený: občerstvenie a večera v piatok i v sobotu večer (spoločenský večer) a spoločný obed v sobotu. Pre členov rodiny (v prípade možnosti účasti) je plná penzia + ubytovanie / deň na Chate IPS 400 SK. Prihlasujte sa preto prosím ihneď. Zatiaľ sa nám všetky tri letné stretnutia vydarili ku všeobecnej spokojnosti účastníkov, takže sa aj teraz tešíme na stretnutie s Vami.

6. Voľby do výboru SSŠLB.

Začiatkom júna sme ukončili aj druhé kolo volieb do výboru SSŠLB. Zasadanie Volebnej komisie sa konalo 7.6.2000 v Banskej Bystrici za účasti jej predsedu Dr. Martuliaka a členov Dr. Longauerovej a Dr. Kelementovej. Do tohoto dátumu prišlo z celkového počtu 206 členov SSŠLB iba 33 volebných lístkov (z toho jeden neplatný). V tomto období prebieha vyjadrovanie sa zvolených členov k ochote pracovať vo výbore. Z terajšieho výboru bude 5 členov pracovať i vo výbore novozvolenom, 4 budú noví. Definitívne výsledky týchto volieb budú vyhlásené na výročnej plenárnej schôdzi na 8. Slovenských dialógoch o bolesti v Košiciach 8.9.2000.

7. Spravodajstvo z EFIC.

- Dr. Kulichová na ostatnom výbore referovala o informáciách z EFIC. EFIC otvoril webovskú stránku pre všetkých svojich členov, kde môžu záujemcovia uverejňovať svoje príspevky, resp. odborné otázky, na ktoré im bude odpovedané v E-mailovej debata. Majú záujem o e-mailové adresy našich členov, sú ochotní na ne zasielať informácie z činnosti EFIC, ako aj odborné informácie. Preto vyzývame všetkých vlastníkov Internetu so záujmom o tieto informácie, aby poslali svoju internetovú adresu Dr. Martuliakovi. Tento zoznam budeme

posielať do centrály EFIC v Bruseli.

- Ďalej FEIC informuje, že doporučuje na odborné podujatia, predovšetkým národné kongresy o liečbe bolesti, zaraďovať tému: Pohlavie, rod a bolesť. Sú ochotní poslať aj na náš výročný kongres a to 3. Česko - Slovenské dialógy o bolesti na jeseň 2001 do Bratislavy dvoch prednášajúcich na túto tému. Pravdepodobne túto ponuku využijeme.
- EFIC tiež poriadá v tomto roku kongresy v Nice, Washingtone a v Hannoveri (informácie nižšie).

8. Kto sme?

Dnes o Centre pre štúdium a liečbu bolesti v Banskej Bystrici od Igora Martuliaka:

Ambulancia bolesti v bývalom KÚNZ v Banskej Bystrici bola založená Dr. Milanom Margóčom z ARO a Dr. Miroslavom Galandom z odd. (neuro)chirurgie dňa 11. januára 1989. Od júna 1993 prevzal vedenie ambulancie bolesti Dr. Igor Martuliak. Od tohoto obdobia sa začala činnosť ambulancie prudko rozrastať, čo viedlo k získaniu vlastných ambulancných priestorov a dňa 10. X. 1994 k vytvoreniu Centra pre štúdium a liečbu bolesti. Vedúcim lekárom centra sa stal Dr. Martuliak, postupne získal ďalších spolupracovníkov, a to Dr. Priechinskú, Dr. Schvarca, neskôr i Dr. Geistovú.

Akupunktúru v centre aplikuje Dr. Bullová. Ďalším výrazným krokom v práci Centra bolesti bolo dňa 14.XI. 1995 získanie vlastnej lôžkovej časti Centra bolesti. Získali sme 2 izby so šiestimi, neskôr – po redukcii – štyrmi posteľami. Od januára 1995 svoju činnosť začala i detská časť Centra bolesti, ktorú vedie Dr. Kráľinský. Jedná sa o jediné pracovisko pre liečbu bolesti pacientov v detskom veku na Slovensku. Podstatnú časť jeho činnosti tvorí starostlivosť o deti s akútnou bolesťou. Centrum bolesti (okrem jeho časti pre deti) organizačne spadá pod OAIM. Je to nadoddielenská štruktúra, činnosť ktorej riadi vedúci lekár. Pracujú tu štyri zdravotné sestry.

Ako Centrum pre liečbu a štúdium bolesti najvyššieho III. typu (podľa IASP) sme povinní podľa koncepcie odboru algeziológie združovať klinickú, výskumnú a výukovú činnosť.

Činnosť Centra bolesti sa realizuje v troch oblastiach: 1./ v diagnosticko – liečebnej, 2./ vedecko – výskumnej a 3./ výchovno – vzdelávacej.

1. Diagnosticko - liečebná a preventívna činnosť:

Za obdobie fungovania ambulancie bolesti sme ošetrili vyše 40 000 pacientov (priem. 6250 pacientov / rok). Za rok 1999 bolo vykonaných 6278 ošetrovaní (804 nádorová bolesť), z toho 500 nových pacientov (123 nádorová bolesť). Rozdelenie pacientov podľa diagnóz: nádorová bolesť: 25,1%, nenádorová bolesť: 74,9%, z toho: VAS 24,9 %, LIS 27,1 %, neuralgie 11,4 %, cefalea 5,3 %, artralgie 8,6 %, entéropatie 2,5 %, algodystrofický syndróm 2,8 %, ischemické sy. končatín 8,4 %, chronické pankreatitídy 2,8 %, iné bolesti 6,1 %.

SOLVAY
PHARMA

Ambulantná činnosť sa vykonáva 5 dní v týždni. Jej súčasťou je 3-lôžkový stacionár a zákroková miestnosť. Ambulantne sú vybavovaní pacienti jednak nehospitalizovaní v našej nemocnici, a to odoslaní inými odbornými alebo obvodnými lekármi, jednak pacienti hospitalizovaní v našom ústave. Priestory ambulancie Centra bolesti sú umiestnené v poliklinickej časti NsP, organizačne spadajúce pod OAIM.

Lôžková časť má 4 lôžka, formálne patriace do stavu OAIM. Jedná sa o samostatný komplex 2 izieb a inšpekčnej izby sestier so sociálnymi miestnosťami. Sú obsadzované pacientami vyšetrenými na našej ambulancii, prípadne pacientami z iných oddelení. Tieto lôžka slúžia pacientom s nádorovou bolesťou pre nastavenie na analgetickú liečbu, s nenádorovou bolesťou pre dokončenie diagnostického procesu, infúziu terapiu, aplikáciu epidurálnych a regionálnych blokáde a tiež na ich nastavenie na analgetickú liečbu. Počet pacientov hospitalizovaných na lôžkovej časti (4 lôžka): 99 pacientov / rok 1999. Rozdelenie pacientov podľa krajov: banskobystrický 77, trenčiansky 7, prešovský 5, žilinský 3, nitriansky 3, košický 2, trnavský 2, bratislavský 0. Počet lôžkodní: 979/rok, priemerná dĺžka hospitalizácie: 9,9 dňa. Obloženosť: 84 %.

Konziliárna činnosť je zameraná predovšetkým na riešenie bolestivých stavov u pacientov hospitalizovaných v NsP a neschopných príchodu na našu ambulanciu. Je vykonávaná formou návštevy lekára Centra bolesti pri lôžku pacienta na pozvanie ošetrojúceho lekára. Počet konzilií: 1759/rok 1999.

Je vedený komplexný prehľad o diagnostických a liečebných zákoch, podrobná dokumentácia o dispenzarizácii a o pobyte pacienta na pracovisku s pravidelným hodnotením dosiahnutých výsledkov.

2. Vedecko - výskumná činnosť nášho Centra bolesti spočíva v teoretickom i praktickom študovaní mechanizmu vzniku, vedenia a liečby bolesti, v systematickom zhromažďovaní pozorovaní a poznatkov z vlastnej klinickej činnosti Centra bolesti, v ich formulovaní do záverov a verejnej prezentácii v odborných kruhoch. Ďalej je to overovanie a klinické skúšanie na našom trhu nových farmák pre liečbu bolesti a doposiaľ nie bežne užívaných spôsobov a techník v diagnostike a terapii bolesti, tiež využívanie nových prístrojov, pomôcok a ich zaraďovanie do klinickej praxe. Pracovníci Centra bolesti sa pravidelne aktívne zúčastňujú na kongresoch a seminároch s tematikou bolesti.

3. Výchovno - vzdelávacia činnosť:

Naše Centrum bolesti je od r.1991 školiacim miestom SPAM v problematike diagnostiky a liečby bolesti (školiťel' je od r.1993 MUDr. Igor Martuliak). Zaujímci z radov atestovaných lekárov sa vzdelávajú formou dvojtyždňových postgraduálnych tematických kurzov zameraných predovšetkým na praktickú stránku práce (diagnostiku a liečbu) na algeziologickom pracovisku, ako i jej organizáciu vrátane práce pri lôžku pacienta (vyškoľených vyše 50 lekárov). Od r.1998 sa tieto školenia vykonávajú po dohode školiaceho pracoviska s odosielajúcou organizáciou. Aj lekári nášho centra sa sústavne vzdelávajú i v podobe účasti na zahraničných pobytoch, kurzoch i stážach.

Dôležitá je aj systematická osvetová prednášková činnosť s problematikou bolesti pre lekárov, sestry, aj laickú verejnosť. Za ostatných 6 rokov sme odprednášali vyše 300 odborných prednášok, publikovali 35 článkov v našich i zahraničných časopisoch. Lekári Centra bolesti 5 rokov zabezpečujú i pregraduálnu vyučbu algeziológie na Strednej zdravotnej škole v Banskej Bystrici (tento školský rok sa vyučba z technických dôvodov na ZŠ nekonala). Naše Centrum bolesti je pripravené zabezpečiť a umožniť absolvovanie jednoročného školiaceho pobytu pre lekárov pripravujúcich sa na špecializačnú atestáciu z algeziológie s ďalšou perspektívou výchovy vedeckých pracovníkov v tomto odbore. Nakoľko sa jedná o Centrum multidisciplinárne, jeho činnosť je založená na úzkej spolupráci a dennej komunikácii so širokým plénom odborných lekárov (konzultanti) a so všeobecnými lekármi. V algeziologickom tíme úzko spolupracujú anesteziológ, neurológ, neurochirurg, fyziater, chirurg a onkochirurg, röntgenológ, ortopéd, onkológ, reumatológ, psychiatr a ďalší špecialisti.

Dr. Martuliak sa v rámci činnosti Centra bolesti výraznou mierou podieľa na zakladaní i rozvoji hospicového hnutia v regióne Banskej Bystrice v spolupráci s Katolíckou charitou i s inými lekármi (Dr. Fabuš, Dr.Brodčani, Dr.Ryník,...).

9. Zo zahraničnej tlače.

Profylaxia a liečba liekmi indukovanej stálej bolesti hlavy.

Profylaxe und Therapie des medikamenteninduzierten Dauerkopfschmerzes.

G.Haag,H.Baar,K.H.Grotemeyer,V.Pfaffenrath,M.J.Ribbat,H.C.Diener.

Nervenheilkunde 1999,18:143-6.

Terapeutické doporučenia Nemeckej spoločnosti pre migrénu a bolesť hlavy.

Zhrnutie: Relatívne vysoký počet pacientov s bolesťami hlavy (na špecializovaných pracoviskách a klinikách je to percentuálne asi 5-10%) tvoria pacienti s častým užívaním analgetík a antimigreník, u ktorých vzniká tzv. liekmi indukovaná bolesť hlavy. Ide zväčša o tupú tlakovú stálu bolesť. Jediná zmysluplná liečba je detoxikácia, ktorá trvá asi 10-14 dní a môže byť prevádzaná tak ambulantne ako aj stacionárne na špecializovaných pracoviskách.

Časté, resp. denné užívanie analgetík alebo antimigreník v liečbe akútnych aták migrény alebo tenzných bolestí hlavy môže už po štyroch týždňoch, ale častejšie až po niekoľkých rokoch viesť k denným stálým tupým a tlakovým difúznym bolestiam hlavy, ktoré sú označované ako liekmi indukovaná stála bolesť hlavy. Súčasne sa pri týchto stálych bolestiach môžu aj naďalej vyskytovať ataky migrény. U pacientov s tenznou bolesťou je diferenciácia možná len po prerušení príjmu analgetík.

Podľa definície International Headache Society rozlišujeme **akútnu** liekmi indukovanú bolesť hlavy (napr. po nitrátoch alebo Ca-blokátoroch) a **chronickú** indukovanú analgetikami a antimigrenikami. Predisponovaní sú pacienti s migrénou a tenznou bolesťou hlavy. Zvlášť sú ohrození pacienti s manifestáciou daných ochorení už v detskom veku a s tým korešpondujúce užívanie analgetík už v detskom veku, K tejto skupine sa pridružujú pacienti s úzkostlivou starostlivosťou o seba a s vysokým stresovým potenciálom, ktorí často užívajú analgetiká preventívne. Rovnako často sú ohrození pacienti s kombinovanými bolesťami hlavy (migréna a tenzná bolesť hlavy). Nie zriedka sa tento klinický obraz vytvára u pacientov po kraniocerbrálnom poranení a úrazoch krčnej chrbtice. Stále, liekmi indukované bolesti hlavy sú zriedkavé, ak je dlhodobý príjem analgetík z inej príčiny napr. reumatické ochorenia alebo chronické bolesti chrbta.

Klinicky sú tieto bolesti charakterizované ako tupé, tlakové, objavujú sa už ráno po prebudení a pretrvávajú celý deň. Intenzita bolesti sa zvyšuje pri telesnej námahe. Vegetatívne sprievodné známky ako nevoľnosť a zvracanie sú zriedkavé a menej výrazné ako pri migréne. Pomer medzi ženami a mužmi je 5:1.

Etiológia: Pôvodne sa tradovalo, že iba Ergotamin môže viesť k stálým bolestiam hlavy. Medzičasom sa však potvrdilo, že potenciálne všetky analgetiká, Ergotamin, Sumatriptan a špeciálne lieky určené k liečbe akútnej ataky migrény môžu viesť k danému klinickému stavu. Zvlášť predisponujúce sú kombinované analgetické preparáty, Ergotamin, antimigreniká, trankvilizéry a codeinové preparáty. Analgetické monosubstancie ako salicyláty, paracetamol a NSAID vedú len veľmi zriedka k stálým bolestiam hlavy. Pravá polytoxikománia s opioidmi a alkoholom je veľmi zriedkavá. Zvýšená konzumácia liekov je na začiatku spôsobená strachom z bolesti a strachom z pracovnej neschopnosti. Redukcia či úplné vysadenie lieku v neskoršom období vedie k „rebound“ bolestiam. Medikamentózna profylaxia migrény či tenznej bolesti pravidelnou konzumáciou analgetík je nezmyselná, keďže terapeutický efekt migrénových profylaktík ako sú beta-blokátory, Flunarizin

**SOLVAY
PHARMA**

a antagonisti serotoninu je antagonizovaný analgetikami. To isté platí aj pre zvýšenie profylaktického účinku Amitriptylinu pri tenzných bolestiach.

Pozdné následky: Stále bolesti hlavy nie sú jediným dôsledkom chronického abúzu kombinovaných analgetických preparátov. Dlhodobé užívanie ergotaminových preparátov sa prejavujú studenými akrami, claudicatio intermittens, krčovitými bolesťami brucha, anginou pectoris. U týchto pacientov je pozorované častejšie poškodenie obličiek, recidivujúce ulcerácie GIT-u a vyššia mortalita na tumory močových ciest. U mnohých pacientov je pozorovaná depresia, ktorá sa vysadením liekov zlepšuje.

Liečba: Po dôkladnej anamnéze je potrebné pacientovi zrozumiteľnou formou objasniť vzťah medzi jeho bolesťou hlavy a dlhodobou konzumáciou analgetík. Odpor lekára k predpisovaniu užívaných liekov vedie často k zmene lekára, preto dovtedy užívané lieky majú byť až do začiatku odvykacej liečby predpísané. Pacienti, vzhľadom na chýbajúce alternatívy, musia byť k liečbe motivovaní. Zvyčajne majú strach, keďže očakávajú podobnú liečebnú stratégiu ako pri abúze alkoholu a teda aj podobné sprievodné znaky. Tu je zvlášť dôležité podrobné objasnenie priebehu odvykania a následnej liečby.

Ambulantné medikamentózne odvykanie: O odvykaciu kúru ambulantnou formou je možné sa pokúsiť, ak sú splnené nasledujúce predpoklady:

- užívanie analgetických kombinovaných preparátov bez codeinu a trankvilizérov
- vysoká motivácia pacienta
- spolupráca rodiny a priateľov

Postup pri migréne ako pôvodnej bolesti hlavy: hneď od začiatku nesmú byť prístupné žiadne analgetiká ani antimigréniká. Všetky analgetiká musia byť naraz vysadené. Ak pacient užíval psychotropné substancie ako codein alebo trankvilizéry, tieto musia byť vysadzované postupne v priebehu dvoch a viac týždňov v závislosti od počiatočnej dávky. V priebehu odvykacej kúry možno eventuálne podávať lieky na profylaxiu migrény.

Postup pri tenzných bolestiach hlavy ako pôvodnej bolesti: súčasne s odvykaním má byť vykonávaná profylaxia tricyklickými antidepressívami v dávke 25-75 mg v jednej dávke večer pred spaním.

Pacient má mať telefónne číslo, na ktorom môže počas odvykania s terapeutom konzultovať.

Stacionárne medikamentózne odvykanie je indikované v prípadoch:

- dlhoročná liekmi indukovaná stála bolesť hlavy
- súčasné užívanie psychotropných liekov (sedatíva, trankvilizéry, anxiolytiká)
- pravidelné užívanie antimigrénik s obsahom codeinu
- viaceré neúspešné vlastné pokusy o odvykanie
- strach pacienta z ambulantnej odvykacej kúry
- nepriaznivé rodinné zázemie
- výrazná sprievodná depresia

V liečbe akútnej odvykacej fázy sa doporučuje:

- parenterálne dávky antiemetík, ak sú potrebné
- parenterálna substitúcia tekutín pri excesívnom zvracaní
- počas prvých desiatich dní pri stredne silných bolestiach hlavy podávať Naproxen 2x500 mg
- pri silných bolestiach hlavy maximálne acetylsalicylovú kyselinu 500-1000 mg/8 hodín
- bolesť hlavy nesmie byť liečená liekmi, od ktorých sa práve odvyká
- pri potrebe sedácie podávať nízke dávky neuroleptík (Thioridazin)
- niektorí špecialisti doporučujú až 4 týždne pred odvykacou kúrou podávať beta-blokátory ako prevenciu migrény
- počas odvykacej kúry je potrebné sa vyhnúť preparátom ako je: Ergotamintartrát, Sumatriptan, Dihydroergotamin, centrálné účinkujúce analgetiká a opioidy, napr. Valoron, Tramal

Stacionárna odvykacia kúra podľa symptomatiky trvá 5-14 dní. Pri dlhodobom užívaní codeinu najmä retardovaných foriem a pri trankvilizéroch a anxiolytikách musí byť vysadzovanie pomalšie (nebezpečie delíria alebo epileptických kŕčov pri rýchlom vysadení). Psychická podpora lekára a psychoterapeuta zlepšuje compliance. Po odoznení akútnych príznakov môže byť pridaná psychologická podporná liečba ako autogénny tréning, alebo progresívna relaxácia a aktívne zapojenie partnera do liečby.

Následná liečba: Pri opätovnom výskyte migrenózných alebo tenzných bolestí sa má liečba riadiť doporučeniami Internationale Headache Society. Pacient má byť podrobne informovaný pred-, počas aj po odvykacej liečbe o medikamentózných aj nemedikamentózných liečebných postupoch pri výskyte bolestí a má si viesť podrobný denník bolesti. Antimigréniká a antidepressíva podávať po odvykacej kúre 3-6 mesiacov a potom aj tieto postupne vysadzovať. Kontrolné vyšetrenia u lekára, ktorý viedol liečbu sú potrebné každé 4-6 týždne. Pri každej akútnej atake je potrebné každý mesiac prehodnotiť dávky jednotlivých analgetík, aby sa predišlo opätovnému vzniku závislosti. V žiadnom prípade sa analgetiká nesmú užívať častejšie ako 2x-týždenne.

Prognóza: Asi 70% pacientov po odvykacej kúre je bez trvalých bolestí. 30% pacientov recidivuje.

Predpoklady pre terapeutický úspech sú: *migréna ako primárna bolesť hlavy,* trvanie denných bolestí hlavy menej ako 5 rokov,* izolované užívanie Ergotaminu, Dihydroergotaminu alebo Sumatriptanu.

Prediktory pre zlyhanie odvykacej liečby: *nižšia inteligenčná úroveň,* kombinácia analgetík s benzodiazepínmi,* dĺžka trvania trvalých bolestí viac ako 5 rokov, *chronická tenzná bolesť hlavy ako primárna bolesť, *sekundárny zisk z ochorenia, *viaceré neúspešné vlastné pokusy o odvykanie,* nedostatočná podpora rodiny,* neuzatvorené finančné vyrovnanie u posttraumatických bolestí hlavy.

Záver:

Postup pri odvykacej kúre a prídavná liečba u liekmi indukovanej stálej bolesti hlavy.

- podrobne vysvetliť pacientovi mechanizmus vzniku bolesti a terapeutické možnosti
- viesť podrobný denník bolesti hlavy s presnou evidenciou liekov aj voľne dostupných
- rozhodnúť sa pre ambulantnú alebo stacionárnu formu odvykacej kúry
- analgetiká a Ergotamin úplne vynechať
- barbituráty, trankvilizéry, codein a opioidy redukovať postupne pomaly (redukcia každé 10-14 dní o 25%)
- bolesti hlavy v prechodnom období preklenúť Naproxenom 2x500 mg, v ťažších prípadoch ASS 500 mg-1g / 8 hod.
- podľa potreby podávať antiemetiká
- psychologická liečba
- po odvykacej kúre profylaxia migrény a tenznej bolesti hlavy

(Preložila MUDr. Darina Hasarová)

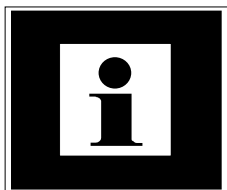

SOLVAY
PHARMA

10. Informácie o hlavných odborných akciách na rok 2000.

- 6. Žilinský seminár o bolesti, 15.6.2000, Žilina, (hlavná téma: Bolest' a herpetická infekcia)
- 4. Letné stretnutie algeziológov, 30. júna až 2. júla, Bystrá pri Táloch (téma: vyšetrenie pacienta na algeziologickej ambulancii a jednotná dokumentácia).
- 8. Slovenské dialógy o bolesti, 8. - 9. september 2000, Košice (hlavná téma: viscerálna bolesť)
- II. Česko – Slovenské dialógy o bolesti, 19. – 21. októbra 2000, Rožnov pod Radhoštěm (hlavná téma neuropatická bolesť, inf. telef: 00420 47/ 553 1098) Info: Dr. J. Kozak, Univ Hosp Motol, Vyuvalu 84, 150 18 Praha 5, Czech Republic (Tel 42-2-2443-5585; Fax 42-2-2443-5576; email j.kozak@lfmotol.cuni.cz).
- XX. Congressus Acupuncturae Bohemiae et Slovacae cum participatione internationali, 17.-19. november, Brno.
- The Worldwide Pain Conference, July 15-21, 2000, San Francisco, USA
- The Pain in Europe III – Advances in Pain Research and Therapy. The 3rd Congress of EFIC, 27-30 Sept. 2000, Nice, France, Info: SOCFI - EFIC 2000, 14, rue Mandar, 75002 Paris, France (Tel 33-1-44-88-25-75; Fax 33-1-40-2604-44; email socfi@ socfi.fr).
- 4th Pain Management and Chemical Dependency, Washington DC, Conf. organizer: tel:770 751 7332, fax: 770 751 7334, e-mail: meetings@imedex.com
- "PAIN DAY": July 24th, 2000 in The World Fair 2000, Hannover, Germany: "Medicine Meets Millenium", World Congress on Medicine and Health, July 21th – Aug.31th, 2000 (EXPO 2000) – phone:**49 511 970 1459, fax:** 49 511 970 1253, e-mail:MMM@mh-hannover.de, Internet: www.mh-hannover.de/MMM

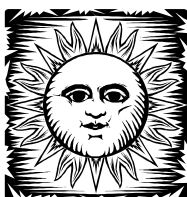
11. Rôzne informácie.

- Spravodaj SSŠLB.

Do práce pri dohadovaní formy nášho Spravodaja, ktorý ste dostali na jar t.r. sa nám zamiešal tlačiarenský škriatok. Spôsobil, že kriedový papier, ktorým sme sa chceli hrdiť už pri prvom čísle obnoveného periodika bol vymenený za obyčajný. Prijmite, prosím, jeho ospravedlnenie. Dúfame, že sa Vám už táto krajšia, reprezentačná forma Spravodaja SSŠLB páči čo do formy i obsahu. Žiaľ, nedostali sme žiadne Vaše pripomienky, príspevky, ani námety. Ostáva nám dúfať, že Spravodaj aspoň čítate!

Stále ostáva v platnosti výzva o zasielanie vašich príspevkov do nového Spravodaja našej Spoločnosti. Využite tento priestor na publikáciu svojich skúseností, názorov a podnetov. Uverejnite vaše oznamy o lokálnych a regionálnych aktivitách, oznámte skúsenosti zo zahraničných stáží, inzeráty a podobne. Rubrika Verejné fórum zatiaľ ostáva prázdna.

- Hospicové hnutie: Pred niekoľkými rokmi ako prvý na Slovensku položil Dr. Fabuš základné kamene Hospicového hnutia. Po rokoch jeho intenzívnej (a možno povedať i doslova úmornej) práce sa táto stavba začína zdvíhať z prachu neporozumenia. Vďaka aktivitám Katolíckej charity v Banskej Bystrici sa začína formovať a do praxe dostávať skutočná forma terénnej, ale perspektívnej i ústavnej Hospicovej starostlivosti. Prvé neisté kroky máme v Banskej Bystrici zrejme za sebou, založili sme Centrum AGAPÉ, ktoré zatiaľ v teréne Hospicové služby našim trpiacim a umierajúcim pacientom už poskytuje. Po ostatnom stretnutí zástupcov Slovenskej katolíckej charity, lekárov, zdravotných sestier, sociálnych pracovníkov a pod. vznikla myšlienka na skordinovanie a spoluprácu pri presadzovaní a realizácii myšlienok Hospice. Týmto si dovoľujem vyzvať záujemcov z radov lekárov, ktorým je myšlienka pomoci trpiacim a umierajúcim ľuďom blízka, aby sa mi prihlásili. Myslím, že pod odborným vedením Dr.Fabuša by sme dokázali urobiť kus užitočnej práce na tomto poli neoranom (sme zatiaľ 4-5 lekári). Igor Martuliak.
- Ešte minulý rok dohovorovaná zmluva medzi našou Spoločnosťou a f. Slovakofarma o štatúte Generálneho sponzora SSŠLB pre nám neznáme príčiny a napriek začatiu plnenia dohovorovaných zmluvných podmienok zo strany SSŠLB nebola f. Slovakofarma podpísaná.
- Časopis BOLEST: Keďže sa nám doposiaľ nepodarilo zistiť, kto z členov SSŠLB už platil zvýšené členské (odsúhlasené na ostatnej plenárke v Nitre) – SLS dáva tieto informácie až v druhom štvrtroku - za pravidelné odoberanie časopisu BOLEST, budeme k tomuto môcť pristúpiť až od budúceho roku (teda 2001). Je sa ale možné prihlásiť predsedkyni SSŠLB k individuálnemu odoberaniu tohoto výborného časopisu už aj na tento rok.
- Na slovenskom knižnom trhu sa objavila publikácia autora Doc. Ota Masára, CSc.: Liečba bolesti pri malígnych ochoreniach, brožovaná príručka pre praktických lekárov.

14. Záverom.

Takže pre dnešok toľkoto informácií z diania algeziológie na Slovensku. Verím, že sa už všetci tešíte na pár dní, či týždňov dovolenky, ktorá nás čaká. Dúfam, že sa "zdravé jadro" algeziológov stretne na Letnom stretnutí v Bystrej, nezabudnime ale ešte pred tým na Žilinský seminár o postherpetickej bolesti 15.júna!. Tým, s ktorými sa do plenárnej schôdze na jeseň nestretneme, želim mnoho krásnych teplých letných dní, naplnených oddychom a rekreáciou a príjemné prežitie Vašich zaslúžených dovoleníek.

V Banskej Bystrici, 9.6. 2000

Za redakciu Spravodaja SSŠLB

Igor Martuliak

**SOLVAY
PHARMA**

OFICIÁLNY SPONZOR SSŠLB

**8. Slovenské dialógy o bolesti,
8.-9. september 2000, Košice**

**IV. Letné stretnutie algeziológov
30.6.-2.7. 2000, Bystrá**